

שלמדנו ממחשבת פיגול והרי אין מחשבת פיגול אלא במחשב על אכילת אדם או אכילת מזבח. ואילו מדברי הראשונים בחולין (לט) נראה שיש מחשבת פיגול בחושב בשחיטה על קבלה.

ג. בשאר קרבנות שאין מחשבת 'שלא לשמה' פוסלת, צדד בשפת אמת שאין קיים בהם דין 'מחשבין מעבודה לעבודה' לענין שלא יעלו לשם חובה. ואין כן דעת בעל קרן אורה (יג). וע"ע מקור ברוך ח"א כא).

ג. המחשב מחשבות פסול באופן שפסל את הקרבן, ואכלו – עבר על איסור אכילת קדשים פסולים. ובמחשבת 'חורץ לזמנו' – נעשה הקרבן פיגול וחייב האוכל כרת גם אם אכלם קודם שעבר הזמן.

יז. האם ניתן ללמוד אשם מחטאת ומפסח לענין פסול 'שלא לשמה' ולשאר דברים?

רבי אליעזר למד אשם מחטאת בהקש (כחטאת כאשם) לענין פסול שלא לשמה. וחכמים חלקו. [ולדבריהם לומדים בהקש זה דבר אחר, כדלהלן].

וב'מה מצינו' אין ללמוד אשם מחטאת – שכן דמה ניתן למעלה, ארבע מתנות על ארבע קרנות, ובאצבע (ובימין, משא"כ אשם לרבי שמעון כשר בשמאל. כדלהלן יא כד-כה). וכן אין ללמוד אשם מפסח – שכן זמנו קבוע. ואין ללמוד משניהם ב'מה הצד' – שכן הצד השווה שבהם שיש בהם צד כרת [ובאים בציבור. תוס'], משא"כ אשם.

יח. מהו מקום מתן הדם במזבח, בחטאת בעולה ובאשם?

חטאת בהמה – מתן דמה (באצבע, ולא בכלי כשאר קרבנות) בעליונו של מזבח כנגד חודה של קרן. וי"א שכשר אף תוך אמה לכאן ולכאן (ע' להלן נג). ולר' אליעזר בר' שמעון: בגופה של קרן דוקא. חטאת העוף, עולת בהמה, והאשם – למטה מחוט הסיקרא. עולת העוף – למעלה מחוט הסיקרא. ע' פרטים נוספים להלן נב נג.

דפים י – יא

יט. לענין מה הוקשו החטאת והאשם (כחטאת כאשם), ולענין מה הוקשה מנחה לחטאת ולאשם (קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם)?

הקש חטאת ואשם – לחכמים, בא ללמד: מה חטאת טעונה סמיכה ככתוב, אף אשם טעון סמיכה. נחלקו הדעות (לג). האם אשם מצורע גם כן טעון סמיכה מדאורייתא כשאר אשמות, אם מדרבנן. (וע"ש ברש"י ותוס'). ולענין קבלת דם בכלי הוקש אשם מצורע לחטאת (כחטאת האשם). וכן לענין מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ע' להלן מז: מט. לרבי אליעזר, הוקשו גם לשאר הלכות: אשם שלא לשמה פסול כחטאת; נכנס דמו לפניו – פסול, כחטאת בהמה.

לרבי אליעזר, אשם שמתו בעליו – במיתה. ומקורו מהקש זה (רש"י תמורה. וע' קרן אורה כאן). עוד צידד בשפת אמת (להלן סו). שלר"א אשם מכפר על עשה, כחטאת. ולפי זה אם שחטו על מי שאינו מחויב כלום – פסול משום שינוי בעלים, כחטאת (כדלעיל ז).

הקש המנחה לחטאת ולאשם; מנחת חוטא – כחטאת שכשנעשתה שלא לשמה – פסולה. מנחת נדבה – כאשם שכשרה.

למסקנת סוגיתנו [לרבי שמעון], אין צורך בהקש לפסול מנחת חוטא שלא לשמה, לפי שנאמר בה 'היא'. וכן לרבי אליעזר שפוסל אשם של"ש – לא נאמר ההקש לענין זה. לדברי רבי שמעון, מנחה שקמצה ולא נתן הקומץ בכלי – כשרה, ובלבד שיעבוד בה בימין כזריקת דם החטאת שהיא באצבע ימין. ואם בא לעובדה בכלי – יכול לעבוד אף בשמאל, כאשם. [אבל לחכמים אף כל הזבחים שנעשו בשמאל פסולים].

דף יא

כ. מה דין הזבחים דלהלן?

א. שחט עולה או שלמים לשם חטאת.

ב. שחט עולה או שלמים לשם פסח.

ג. שחט עולה לשם שלמים או לשם אשם.

ד. שחט אשם לשם שלמים או עולה.

ה. שחט שלמים לשם בכור או מעשר.

ו. קרבן פסח ששחטו ב"ד שחרית; לשמו או שלא לשמו.

א-ב. השוחט עולה או שלמים לשם חטאת או לשם פסח – כשר ולא עלה לשם חובה. ולדברי יוסף בן חוני, הנשחטים לשם חטאת ולשם פסח פסולים. וכן אמר רבי אליעזר, שהשוחט קרבן לשם פסח בומנו (– ב"ד בין הערבים) – פסול, שכן הוא פסול לשם אחרים.

לדברי רבי יוחנן [דלא כרבה], שיטת רבי אליעזר כיוסף בן חוני, ואף בנשחטים לשם חטאת פסל. כן פרש"י. אבל לגרסת רבנו תם לדברי הכל לא חלק רבי אליעזר אלא בפסח. לרבי שמעון אחי עזריה, עולה [ונראה שה"ה שלמים] שנשחטה לשם פסח פסולה, שכן שחט לשם נמוך ממנה. ואילו שלמים ששחטם לשם חטאת, יתכן שאף עלו לשם חובה.

ג. עולה לשם שלמים או לשם אשם – כשרה ולא עלתה לשם חובה. ולבן עזאי – פסולה, ולא הודו לו חכמים. ולשמעון אחי עזריה, עולה לשם שלמים פסולה ולשם אשם כשרה.

לרבי יוחנן בדעת רבי אליעזר [לפרש"י ולא לגרסת רבנו תם], שהשוחט זבח לשם חטאת – פסול, נראה שהוא הדין לשם אשם, שהרי מקיש אשם לחטאת.

ד. אשם לשם עולה או שלמים – כשר ולא עלה לחובתו. ורבי אליעזר פוסל. ולשמעון אחי עזריה, אשם לשם שלמים פסול כיון שעשאו לשם נמוך ממנו.

ה. שלמים לשם בכור או מעשר – כשרים ולא עלו לחובה. ולשמעון אחי עזריה – פסולים, שהשלמים טעונים מתן ארבע סמיכה ונסכים ותנופה, משא"כ אלו.

ו. הפסח ששחטו ב"ד שחרית, לשמו – פסול. ולבן בתירא כפירוש רבי אושעיא – כשר (דיעבד). (תוס' פסחים קח. וע' קרן אורה כאן ושפ"א להלן יב). אבל למסקנא אמר ר' יוחנן שאף לבן בתירא פסול. (ששנה עליו הכתוב כמה פעמים 'בין הערבים'. רש"י).

שלא לשמו – רבי יהושע מכשיר וכן בתירא פוסל, הואיל ומקצת היום כשר לפסח, הריזה כפסח ששחטו בזמנו שלא לשמו.

הרמב"ם פסק כבן בתירא. והראב"ד והתוס' חולקים.

דף יב

כא. אלו הלכות הוזכרו בסוגיא, הגובעות מן הכללים דלהלן?

א. אין מחוסר זמן לבו ביום.

ב. לילה אין מחוסר זמן.

ג. בעלי חיים נדחין.

ד. דחוי מעיקרא הוה דיחוי.

ה. יש דיחוי בדמים.

א-ב. כיון שאין מחוסר זמן לבו ביום, לכן אף לדעת בן בתירא שפסח בי"ד קודם חצות אינו ראוי להקרבה כלל, לא לשמו ולא שלא לשמו – אין הוא בגדר 'דחוי' וניתן להפרישו קודם חצות, מפני שראוי להיקרב היום ואינו 'מחוסר זמן' (אביי).

ואפילו בליל י"ד אינו נחשב 'דחוי', מפני שלילה אינו 'מחוסר זמן' (רב פפא).

וכן לענין חיוב 'שחטי חוק'; כל שראוי לאותו היום נחשב 'ראוי לפתח אהל מועד' אעפ"י שאינו ראוי עתה – שאין מחו"ז לבו ביום. ואולם לענין שחיתת הקרבן בפנים, בדבר האסור באכילה עתה ועומד להתר בו ביום – פסול להקרבה משום 'ממשקה ישראל' (עפ"י מנחות ה ותוס').

בהמה בת שבעה ימים, כיון שהגיע ליל שמיני – נכנסת לדיר להתעשר שראויה להיקדש כבר עתה ואינה בגדר 'מחוסר זמן' (רבי אפטוריקי).

לדעת רבי שמעון (בבכורות כא.) אף מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. ולשיטתו אין חילוק בין שבעת ימים ראשונים לליל השמיני אלא לענין ההתר להקדישו, אבל בכל אופן חלה הקדושה ונכנס להתעשר (עפ"י תוס' להלן קיד:).

כתבו התוס' שמבואר כן בכמה סוגיות, 'לילה אין מחוסר זמן'. ואולם בדעת הרמב"ם כתבו אחרונים שלילה – מחוסר זמן (ע' הל' מחוסרי כפרה ג,ג-ד). ואכן הרמב"ם השמיט דינא דר' אפטוריקי (ע' שפ"א).

נפקותו נוספות בדין זה – ע' ביומא כט חגיגה ט ומנחות ק.

ג-ה. בהמה של שני שותפים, הקדיש האחד חציה וחזר ולקח חציה מהשותף השני והקדישה – אמר רבי יוחנן: אינה קריבה, שכבר נדחתה מהקרבה (ותרעה עד שתסתאב ויקחו בדמיה אחרת). סובר רבי יוחנן שיש תורת 'דיחוי' בבעלי חיים, וגם בכגון זה שנדחתה מהקרבה בתחילת הקדישה – שדיחוי מעיקרא הוה דיחוי (ואע"פ שלא דחאה בידים. ואעפ"י שבמדה מסוימת בידו לתקן ליקח חציה השני. עתוס'). ואף על פי שלא נתקדשה אלא לדמיה, יש דיחוי בדמים. וכן תמורתה כיוצא בה (שיש דיחוי אף לענין דחיית התמורה מהקרבה. עתוס'). וכן פירש הר' חיים כהן 'יש דיחוי בדמים'.